

ללמוד על מנת לעשות

אלכסנדר ציקין

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מ עמוד ב

וכבר היה רבי טרפון זקנים מסובין בעלית בית נתזה בלוד, נשאלה שאילה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי טרפון ואמר: מעשה גדול, נענה ר"ע ואמר: תלמוד גדול, נענו כולם ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה. תניא, רבי יוסי אומר: גדול תלמוד - שקדם לחלה ארבעים שנה, לתרומות ולמעשרות - חמשים וארבע, לשמיטים - ששים ואחת, ליובלות - מאה ושלוש; מאה ושלוש? מאה וארבע הויין! קסבר: יובל מתחילתו הוא משמט. וכשם שהלימוד קודם למעשה, כך דינו קודם למעשה, כדרב המנונא, דאמר רב המנונא: אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה, שנאמר: פוטר מים ראשית מדון; וכשם שדינו קודם למעשה, כך שכרו קודם למעשה, שנאמר: ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו.

רש"י מסכת קידושין דף מ עמוד ב

שהתלמוד מביא לידי מעשה - נמצאו שניהם בידו

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף טז עמוד ב

וכבוד עשו לו במותו - מלמד, שהושיבו ישיבה על קברו. פליגי בה ר' נתן ורבנן, חד אמר: שלשה, וחד אמר: שבעה, ואמרי לה: שלשים. ת"ר: וכבוד עשו לו במותו - זה חזקיה מלך יהודה, שיצאו לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף, דברי ר' יהודה; א"ל ר' נחמיה: והלא לפני אחאב עשו כן! אלא, שהניחו ס"ת על מטתו, ואמרו: קיים זה מה שכתוב בזה. והאידינא נמי עבדינן הכי! אפוקי מפקינן, אנוחי לא מנחינן. ואיבעית אימא: אנוחי נמי מנחינן, קיים לא אמרינן. אמר רבה בר בר חנה: הוה אזילנא בהדיה דר' יוחנן למשאל שמעתא, כי הוה עייל לבית הכסא והוה בעינא מיניה מלתא, לא פשיט לן עד דמשי ידיה ומנח תפילין ומברך, והדר אמר לן: אפילו קיים אמרינן, לימד לא אמרינן. והאמר מר: גדול למוד תורה, שהלמוד מביא לידי מעשה! ל"ק: הא למיגמר, הא לאגמורי.

תוספות מסכת קידושין דף מ עמוד ב

תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה - תימה דאמר בספ"ק דב"ק (דף יז.) ר' יוחנן משי ידיה ומנח תפילין והדר אמר לן קיים אמרינן לימד לא אמרי' ופריך והאמר מר גדול תלמוד תורה שהתלמוד מביא לידי מעשה פירש בקונטרס מי נתלה במי קטן נתלה בגדול וא"כ כיון דאמר קיים כל שכן לימד שאינו חשוב כל כך אלמא מוכח התם מהכא דמעשה גדול ו"ל דהתם הכי פי' והדר אמר לן קיים אמרינן לימד לא אמרינן ופריך התם והאמר מר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה א"כ היאך קיים אם לא לימד וכיון שאנו אומרים לו קיים הרי אומרים לו לימד ואת אמרת קיים אמרינן לימד לא אמרי' ומשני הא למיגמר הא לאגמורי כלומר למגמר לדידיה ודאי מעשה עדיף אבל לאגמורי אחרינא ודאי עדיף טפי ממעשה והלכך לימד לאחריני לא אמרי' וי"מ דאדם שלא למד עדיין ובא לימלך אם ילמוד תחילה או יעסוק במעשה אומרים לו למוד תחלה לפי שאין עם הארץ חסיד אבל אדם שלמד כבר המעשה טוב יותר מלימוד.

דברים פרק I

(ד) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְקֹוֹק אֱלֹהֵינוּ יְקֹוֹק אֶחָד: (ה) וְאַהֲבַתְּ אֶת יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ: (ו) וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לִבְּךָ: (ז) וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ

וּבְלִכְתָּךְ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁבְכָךְ וּבְקוּמָךְ: (ח) וּקְשָׁרְתָם לְאוֹת עַל-יְדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: (ט) וּכְתַבְתֶּם עַל-מַזְזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: ס

יהושע פרק א

(ז) רַק חֶזֶק וְאַמֶּץ מְאֹד לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל-הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוִּיךָ מִשָּׁה עַבְדִּי אֶל-תְּסוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׁמָאוֹל לְמַעַן תִּשְׁכַּל בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְךָ: (ח) לֹא-יִמּוֹשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֵר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל-הַכְּתוּב בּוֹ כִּי-אֵז תִּצְלִיחַ אֶת-דְּרָכְךָ וְאֵז תִּשְׁפִּיל:

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מט עמוד ב

ואמר רבי אלעזר: מאי דכתיב פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד? אלא: תורה לשמה - זו היא תורה של חסד, שלא לשמה - זו היא תורה שאינה של חסד. איכא דאמרי: תורה ללמדה - זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה - זו היא תורה שאינה של חסד.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א

הלכה א
נשים ועבדים וקטנים פטורים מתלמוד תורה, אבל קטן אביו חייב א ללמדו תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם ב לדבר בם, ואין האשה חייבת ללמד את בנה שכל החייב ללמוד חייב ללמד.
הלכה ב
כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך, ולא בנו ובן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אף על פי שאין בנו, שנאמר ושנתתם לבניך מפי השמועה למדו בניך אלו תלמידיך שהתלמידים קרוין בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים, אם כן למה נצטוו על בנו ועל בן בנו, להקדים בנו לבן בנו ובן בנו לבן חבירו.
הלכה ג
וחייב לשכור מלמד לבנו ללמדו, ואינו חייב ג ללמד בן חבירו אלא בחנם, מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד.

תוספות מסכת פסחים דף נ עמוד ב

וכאן בעושים שלא לשמה וכדרב יהודה - תימה (דרב) גופיה אמר בפ"ב דברכות (ד' יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא ואור"י דהתם מיירי כגון שלומד כדי להתייר ולקנטר ולקפח את חבירו בהלכה ואינו לומד ע"מ לעשות אבל הכא מיירי דומיא דההיא דלעיל יש שפל ונשכר דלא עביד כוליה שבתא ולא במעלי שבתא שאין מתכוון לשום רעה אלא מתוך עצלות אפ"ה גדול עד שמים חסדו.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה ג

אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה, לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום.

תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף ט עמוד א

רבי יונתן בן עסמי"י ורבי יהודה בן גרים תנו פרשת נדרים בי רבי שמעון בן יוחי, איפטור מיניה באורתא. לצפרא הדור וקא מפטרי מיניה, אמר להו: ולאוי איפטוריתו מיני באורתא? אמרו ליה: למדתנו רבינו, תלמיד

שנפטר מרבו ולן באותה העיר - צריך ליפטר ממנו פעם אחרת, שנאמר ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וכתוב וביום עשרים ושלושה לחדש השביעי שלח את העם! אלא מכאן לתלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר - צריך ליפטר ממנו פעם אחרת. אמר ליה לבריה: בני אדם הללו אנשים של צורה הם, זיל גביהון דליברכוך. אזל, אשכחינהו דקא רמו קראי אהדדי; כתיב פלס מעגל רגלך וכל דרכיך יכנו, וכתוב ארח חיים פן תפלוס! - לא קשיא: כאן - במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן - במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים. הדר יתבי וקא מבעי להו: כתיב יקרה היא מפנינים וכל חפצך לא ישוו בה, הא חפצי שמים - ישוו בה, וכתוב וכל חפצים לא ישוו בה - דאפילו חפצי שמים לא ישוו בה! - כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן - במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים. אמרו ליה: מאי בעית הכא? אמר להו: דאמר לי אבא: זיל גבייהו דליברכוך. - אמרו ליה: יהא רעוא דתזרע ולא תחצד, תעייל ולא תיפוק, תיפוק ולא תעייל, ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך, לבלבל פתורך, ולא תחזי שתא חדתא. כי אתא לגבי אבוה, אמר ליה: לא מבעיא דברוכי לא בירכן - אבל צעורי צעורן. - אמר ליה: מאי אמרו לך? - הכי והכי אמרו לי. - אמר ליה: הנך כולוהו ברכתא נינהו; תזרע ולא תחצד - תוליד בנים ולא ימותו. תעייל ולא תיפוק - תעייל כלתא ולא לימותו בנך דליפקון. תיפוק ולא תעייל - תוליד בנתא ולא ימותו גובריהו וליהדרו לותיך. ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך - דהאי עלמא אושפיזך וההיא עלמא ביתא, דכתיב קרבם בתימו לעולם אל תקרי קרבם אלא קברם. לבלבל פתורך - בבני ובנתא, ולא תיחזי שתא חדתא - דלא תמות אנתך ולא תנסב אינתתא אחריתי. רבי שמעון בן חלפתא אפטר מיניה דרב, אמר ליה (אבוה) +מסורת הש"ס: [לבריה]: זיל לגביה דליברכוך. - אמר ליה: יהא רעוא דלא תבייש ולא תתבייש. אתא גבי אבוה. אמר ליה: מאי אמר לך? - אמר ליה: מילין בעלמא הוא דאמר לי. - אמר ליה: ברכך ברכתא דברכן קודשא בריך הוא לישראל ותנא בה, דכתיב ואכלתם אכול ושבוע והללתם וגו' ולא יבשו עמי לעולם וידעתם כי בקרב ישראל אני וגו' ולא יבשו עמי לעולם.

תוספות מסכת מועד קטן דף ט עמוד ב

כאן במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים - עשיית מצוה עדיף שהרי מפסיקין אפילו לר"ש בן יוחי לעושה סוכה ולולב כדאי' בירושלמי אבל בהפסקה דתפלה וק"ש אין מפסיקין לר"ש בן יוחי ובירושלמי זה שננו וזה שננו ואין מפסיקין שננו מפני שננו.

חידושי הר"ן מסכת מועד קטן דף ט עמוד א

וכתיב אורח חיים פן תפלוס כלומר לא תשקול ולא תניח מצוה הקטנה ע"י הגדולה. הא כיצד כשאפשר ליעשות הקטנה ע"י אחרים הנח הקטנה ועשה הגדולה ואם לאו עשה הראשונה הבאה לידך כדרך שאמרו אין מעבירין על המצות. אבל הראב"ד ז"ל פי' אורח חיים על תלמוד תורה שלא יכריענה עם שום מצוה כי היא קודמת על כל המצות ובכלל שיוכל לקיים המצות ע"י אחרים כי הוא צריך לתלמוד ואם לא ילמוד מהיכן ידע המצות, אבל במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים כגון כיבוד אב ואם וקבורת מת מצוה במקום שאין שם קוברים וכיוצא בזה המצוה קודמת. ואתיא כאיסי בן יהודה דבפ"ק דקידושין.

ספרי דברים פרשת עקב פסקא מא

(יג) והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, למה נאמר, לפי שנאמר +דברים ה א+ ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, שומע אני שלא נתחייבו בתלמוד עד שנתחייבו במעשה תלמוד לומר והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, מגיד שמיד נתחייבו בתלמוד, ואין לי אלא מצות עד שלא נכנסו ישראל לארץ כגון בכורות וקרבנות ומעשר בהמה, מצות משנכנסו ישראל לארץ כגון העומר והחלה ושתי הלחם ולחם הפנים מנין תלמוד לומר והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, לרבות שאר מצות. אין לי אלא עד שלא כבשו וישבו משכבשו וישבו כגון לקט שכחה ופיאה ומעשרות ותרומה שמטים ויובלות מנין תלמוד לומר והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, להוסיף עליהם מצות אחרות.

דרישה יורה דעה סימן רמו

ורבינו תם פירש שאנו סומכין וכו' תלמוד בבלי בלול וכו'. יש בעלי בתים נוהגין ללמוד בכל יום גפ"ת ולא שאר פוסקים ומביאים ראיה מהא דאמרין סוף פרק בתרא (דנדרים) [דנדה] (עג א) תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא. אבל לי נראה כי לא זאת המרגוע ולא בזאת יתהלל המתהלל כי אם בזאת יתהלל השכל וידוע בספרי פוסקים דיני תורה כגון "האלפסי" "והמרדכי" "והרא"ש" ודומיהם דזהו שורש ועיקר לתורתנו ואינם יוצאים כלל בלימוד "גמרא פירוש תוספות". דהא דתנא דבי אליהו וכו' כבר כתב רש"י שם כל השונה הלכות פירוש הלכות פסוקות. ומ"ש רבינו תם כאן תלמוד בבלי בלול וכו' קאי אמה שכתב רבינו לפני זה אלימוד תשע שעות ביום דכיון שיש לו פנאי גדול ילמוד בתלמוד אבל הנך בעלי בתים שאינם לומדים כי אם ג' או ד' שעות לא ילמדו בתלמוד לחוד כנ"ל:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף יא עמוד א

ואם התחילו אין מפסיקין, מפסיקין לקריאת שמע. הא תנא ליה רישא אין מפסיקין! - סיפא אתאן לדברי תורה. דתניא: חברים שהיו עוסקין בתורה - מפסיקין לקריאת שמע, ואין מפסיקין לתפלה. אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא כגון רבי שמעון בן יוחי וחביריו, שתורתן אומנותן. אבל כגון אנו - מפסיקין לקריאת שמע ולתפלה. והתניא: כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לקריאת שמע! - כי תני ההיא - בעיבור שנה. דאמר רב אדא בר אהבה, וכן תנו סבי דהגרוניא, אמר רבי אלעזר בר צדוק: כשהיינו עוסקין בעיבור השנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לקריאת שמע ולא לתפלה.

רמב"ם הלכות אישות פרק טו הלכה ב

האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה, ומאימתי האיש נתחייב במצוה זו מבן שבע עשרה, וכיון שעברו * עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה, ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה והיה מתירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות ויבטל מן התורה הרי זה מותר להתאחר, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה.

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה א

קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים, והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים, והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים א וגרים ועבדים משוחררים, ומחנכין את הקטנים לקרותה, ואפילו ב כהנים בעבודתן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה, וכן מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולן נדחין מפני מקרא מגילה, ואין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו חוץ ממת מצוה ג שאין לו קוברין שהפוגע בו קוברו תחלה ואחר כך קורא.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כה עמוד א

משנה. שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה. חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה. אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה. גמרא. מנא הני מילי? דתנו רבנן: בשבתך בביתך - פרט לעוסק במצוה, ובלכתך בדרך - פרט לחתן. מכאן אמרו: הכונס את הבתולה - פטור, ואת האלמנה - חייב. מאי משמע? - אמר רב הונא: כדרך, מה דרך רשות - אף כל רשות, לאפוקי האי דבמצוה עסוק. - מי לא עסקין דקאזיל לדבר מצוה, וקא אמר רחמנא ליקרי! - אם כן לימא קרא בשבת ובלכתך, מאי בשבתך ובלכתך - בלכת דידך הוא דמיחייבת, הא בלכת דמצוה - פטירת. - אי הכי, אפילו כונס את האלמנה נמי! - כונס את הבתולה - טריד, כונס אלמנה - לא טריד. - וכל היכא דטריד הכי נמי דפטור? אלא מעתה טבעה ספינתו בים דטריד, הכי נמי דפטור? וכי תימא הכי נמי - והאמר רבי אבא בר זבדא אמר רב: אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה, חוץ מן התפילין, שהרי נאמר בהן פאר! - הכא טריד טירדא דמצוה, התם - טריד טרדא דרשות.

והעוסק במצוה פטור מן המצוה מהכא נפקא? מהתם נפקא, דתניא: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וכו' אותם אנשים מי היו? נושאי ארונו של יוסף היו, דברי רבי יוסי הגלילי, רבי עקיבא אומר: מישאל ואלצפן היו שהיו עוסקין בנדב ואביהוא. רבי יצחק אומר: אם נושאי ארונו של יוסף היו - כבר היו יכולין ליטרה, אם מישאל ואלצפן היו - יכולין היו ליטרה. אלא עוסקין במת מצוה היו, שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח. שנאמר ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, ביום ההוא אין יכולין לעשות, הא למחר - יכולין לעשות. - צריכא, דאי אשמעינן התם - משום דלא מטא זמן חיובא דפסח, אבל הכא דמטא זמן קריאת שמע - אימא לא, צריכא. ואי אשמעינן הכא - משום דליכא כרת, אבל התם דאיכא כרת - אימא לא, צריכא.

ספרי דברים פרשת עקב פסקא מא

ולעבדו, זה תלמוד אתה אומר זה תלמוד או אינו אלא עבודה הרי הוא אומר +בראשית ב טו+ ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה וכי מה עבודה לשעבר ומה שמירה לשעבר הא למדת לעבדה זה תלמוד ולשמרה אלו מצות וכשם שעבודת מזבח קרויה עבודה כך תלמוד קרוי עבודה, דבר אחר ולעבדו זו תפלה אתה אומר זו תפלה או אינו אלא עבודה תלמוד לומר בכל לבבכם ובכל נפשכם וכי יש עבודה בלב הא מה תלמוד לומר ולעבדו זו תפלה וכן דוד אומר +תהלים קמא ב+ תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב ואומר +דניאל ו יא+ ודניאל כדי ידע די רשים כתבא על לביתיה וגו' ואומר +שם /דניאל/ ו כא+ וכמקריביה לגבא לדניאל בקל עציב זעק ענא מלכא ואמר לדניאל דניאל עבד אלהא חייא אלהך די אנת פלח ליה בתדירא היכל לשיזבותך מן אריותא וכי יש פולחן בבבל הא מה תלמוד לומר ולעבדו זו תפלה וכשם שעבודת מזבח קרויה עבודה כך תפלה קרויה עבודה, רבי אליעזר בן יעקב אומר ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם הרי זו אזהרה לכהנים שלא יהא לבם חולק בשעת עבודה. דבר אחר מה תלמוד לומר בכל לבבכם ובכל נפשכם והלא כבר נאמר +דברים ו ה+ בכל לבבך ובכל נפשך להלן ליחיד כאן לציבור להלן לתלמוד כאן למעשה. הואיל ושמעת עשה עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי ונתתי מטר ארצכם בעתו